

خاطرات سیاسیون از زندگانی شهید مدرس

۳ خرداد ۱۳۹۴ ساعت ۱۵:۲۹

مرحوم مدرس تاکنون ناشناخته مانده، باید مرحوم مدرس را به نسل جوان، به نسل تحصیلکرده معرفی کنند و بشناسانند تا ببینند چه نابغه‌ای بوده و مرحوم ملک‌الشعراى بهار یک مقاله‌ای دارد در سال ۱۳۲۱ که خواندنیها هم نقل کرده، می‌گوید از زمان مغول تاکنون همچون مردی به این تمامی و به این رشادت تاکنون دیده و شنیده نشده. مرحوم مدرس یک فرد عادى نبود.

در آذر سال ۱۳۷۴ سمیناری تحت عنوان «مدرس و تحولات سیاسی تاریخ معاصر ایران» در ساختمان شماره ۲ مجلس شورای اسلامی برگزار شد. در این سمینار شخصیت‌های سیاسی و دانشگاهی به بیان دیدگاه‌های خود راجع به مرحوم مدرس پرداختند. مطلب حاضر گلچینی از اظهارات برخی سخنرانان این سمینار است.

آقای علی‌اکبر ناطق‌نوری رئیس مجلس شورای اسلامی خاطراتی را از مرحوم مدرس بیان کرد و از جمله گفت:

مدرس راجع به بودجه می‌گوید: «مواظب باشید تزايد عایدات کنید. درآمد را زیاد کنید، هزینه‌ها را بیاورید پایین». ایشان همان دوره اول، عضو کمیسیون برنامه و بودجه شده بود و دقت زیادی روی مسائل مالی و بودجه‌ای داشت. وی می‌گوید: «در لایحه بودجه ارسالی به مجلس در صورتی که یک دینار «بده و نپرس» وجود داشته باشد و از محل خرج آن مطلع نباشیم، ممکن نیست تصویب به دادن آن بکنیم. اگر دولت بیايد و بفرماید: من از برای دو کروور قشون اعتبار می‌خواهم و لازم باشد، باید داد. اینجا که لازم است برای دو کروور قشون هم باید بدهیم برای حفظ تمامیت ارضی کشور. اما آنجایی که بی‌حساب و کتاب بده و نپرس است، یک دینارش را هم تصویب نمی‌کنیم.»

زنده یاد دکتر محمداسماعیل رضوانی استاد دانشگاه و محقق تاریخ معاصر ایران پس از بحثی راجع به خصوصیات اخلاقی مرحوم مدرس گفت:

جمعی از مسلمانان درباره ماهیت میرزا کوچک‌خان سردار جنگل و انقلاب جنگلی‌ها از مدرس استفتاء می‌کنند و وی چنین پاسخ می‌دهد:

سؤال: آیا محاربه با جمعیتی که پنج سال است به نام اتحاد اسلام و جنگلی‌ها در حدود گیلان قیام کرده و عملاً خودشان را به تمام اهالی ایران معرفی نموده و جز حفاظت نوامیس اسلامی و خواست استقلال مملکت و دفع دشمنان ایران و اسلام و قطع نفوذ و مداخلات ظالمانه و تعدیات جابرانهٔ اجانب مقصودی نداشته و ندارند و تنها جمعیتی است که در تحت تأثیرات دیگران نبوده فقط به قوای مادی و معنوی ایرانی اتکاء و اتکال دارند و حقیقتاً موجب افتخار و شرافت ایران و ایرانی است چه صورت دارد؟ حکم‌الله را بیان نمایید.

جواب شهید مدرس: بسم‌الله الرحمن الرحيم. حقیر از آقای میرزا کوچک‌خان و از اشخاصی که صمیمانه و صادقانه با ایشان هم‌آواز

بودند نیت سوئی نسبت به دیانت و صلاح مملکت نفهمیدم بلکه جلوگیری از دخالت خارجه و نفوذ سیاست آنها در گیلان عملیاتی بوده بس مقدس که بر هر مسلمانی لازم. خداوند همه ایرانیان را توفیق دهد که نیت و عملیات آنها را تعقیب و تقلید نمایند. پرواضح است که طرفیت و ضدیت و محاربه با همچه جمعیتی مساعدت با کفر و معاندت با اسلام است. جمادی‌الثانی سال ۱۳۳۸. سیدحسن مدرس

آقای حسین مکی مورخ تاریخ معاصر ایران درباره مرحوم مدرس گفت:

مرحوم مدرس تاکنون ناشناخته مانده، باید مرحوم مدرس را به نسل جوان، به نسل تحصیلکرده معرفی کنند و بشناسانند تا ببینند چه نابغه‌ای بوده و مرحوم ملک‌الشعراى بهار یک مقاله‌ای دارد در سال ۱۳۲۱ که خواندنیها هم نقل کرده، می‌گوید از زمان مغول تاکنون همچون مردی به این تمامی و به این رشادت تاکنون دیده و شنیده نشده. مرحوم مدرس یک فرد عادى نبود. اعجوبه‌ای در زمان خودش بوده، به تاریخ خیلی علاقه‌مند بوده، مخصوصاً اگر کتاب زرد مرحوم مدرس را که چند شماره‌ای از آن را در مجله «یاد» چاپ کرده بودند، بنده یک حاشیه‌ای، یک مقاله‌ای نوشتم که این مقدمه کتاب زرد مرحوم مدرس حاشیه‌ای است بر مقدمه ابن خلدون. همان طور که ابن خلدون فلسفه تاریخ را گفته، مرحوم مدرس هم تاریخ‌دان بوده. تاریخ‌خوان بوده. تاریخ فنیقیه را خوانده، تاریخ کلد و آشور را خوانده. وقتی در نجف بوده، در همان مقدمه می‌گوید، که می‌رفتم در اکتشافات و کاری که در مورد ابنیه قدیمی می‌کردند، می‌رفتم روزها و می‌ایستادم و تماشا می‌کردم. یک آدم کاملی بوده. همین طور ما خیال می‌کنیم یکی از مراجع تقلید بوده و ضمن تدریس خود در مسائل سیاسی وارد می‌شود و نماینده مجلس می‌شود. نه، مرحوم مدرس، مافوق اینهاست. شخصی فوق‌العاده و شاید از اعجوبه‌های زمان باشد و به قول یکی از شعرا که نامش را نمی‌دانم می‌گوید:

سالها باید که تا از لطف حق پیدا شود

با یزیدی در خراسان یا اوپس اندر قرن

آقای محمد ترکمان محقق تاریخ معاصر در سخنان خود درباره مرحوم مدرس اظهار داشت:

یکی از ویژگی‌های مرحوم مدرس آزادی از تعلقات است. در شرح احوال آن بزرگوار ذکر می‌کنند هنگامی که برای شرکت در مجلس دوم وارد تهران شد دو منزل به او پیشنهاد گردید. یکی از منازل اجاره‌اش یک تومان از دیگری گرانتر بود. مرحوم مدرس، بدون اینکه ویژگی‌های آن دو خانه را سؤال بکند، آن منزل ارزانتر را انتخاب کرد. شخصی که خانه را پیدا کرده بود به ایشان عرض کرد شما خصوصیات این دو منزل را از من سؤال کنید تا برای شما توضیح دهم آنگاه متوجه خواهید شد مطمئناً دومی بهتر است و شما با انتخاب آن در رفاه بیشتری خواهید بود. مدرس عنوان می‌کند که من می‌خواهم آزاد باشم. احتیاجاتم کم باشد، مخارجم کم باشد تا زبانم آزاد باشد و بتوانم آنچه را که در درون دارم بیان کنم.

حکایتی را هم فرزند میرزاهاشم آشتیانی، محمدرضا آشتیانی، نقل می‌کرد. او می‌گفت: روزی با پدر خدمت مرحوم مدرس رسیدیم. مرحوم میرزاهاشم به شهید مدرس گفت: من تابع شما هستم و در حرکت‌های سیاسی از شما تبعیت می‌کنم. مرحوم مدرس در جواب به آقامیرزا هاشم آشتیانی گفت: شما نمی‌توانید. پدرم گفت: آقا چرا نمی‌توانم؟ مدرس جواب داد: به این دلیل که شما تعلقاتی دارید. شما پارک دارید. شما اتومبیل دارید. شما گرفتاریهایی دارید که نمی‌توانید مثل من در مسائل برخورد داشته باشید.

آقای علی مدرسی محقق تاریخ معاصر ایران درباره مرحوم مدرس گفت:

مدرس یکی از مهمترین سرچشمه‌های ترس را از خودبیگانگی و از دست دادن اعتماد به نفس در مقابله با بحرانها و مشکلات

می‌داند. به عنوان مثال ما دو برخورد فردی و اجتماعی مدرس را مورد بازبینی قرار می‌دهیم.

در سحرگاه آخرین ترور مدرس، که خطرناکترین آنها نیز بود، تیراندازان ماهر نظمیه رضاخان در کوچه‌ای خلوت از چندین سو او را هدف می‌گیرند. در چنین وضعی مدرس خود را نباخته و توانایی و خرد خود را به کار می‌گیرد. با عصا عمامه خود را بالا می‌برد و با دست دیگرش عبا را بالا گرفته و زانو می‌زند. دشمنان به خیال خود مغز و قلب او را هدف می‌گیرند. حاصل، اصابت چند گلوله به دست و بازو و کتف اوست و معجزه‌ای که اتفاق می‌افتد نجات جان مدرس است. اما معجزه مدرس کدام است؟ معجزه او نه جان به در بردن، بلکه راه ندادن ترس به دل و نباختن خویش و تکیه بر نیرو و امکانات خود است.

در صحنه اجتماعی نیز یکی از بهترین موارد، برخورد مدرس با اولتیماتوم دولت روسیه است. ارتش روسیه به قزوین رسیده، به دولت ایران برای پذیرفتن شرایطش اولتیماتوم می‌دهد. دولتیان و اکثر نمایندگان در مقابل این نیروی مسلح و مهاجم که در چند قدمی پایتخت منتظر نشسته است، خود را باخته‌اند و آماده پذیرش اولتیماتوم هستند مدرس به سخن می‌آید: «اگر قرار است آزادی و استقلال خود را از دست بدهیم، چرا این کار را با دست خودمان انجام دهیم؟»

اگر به تحلیل محتوای سخنان مدرس بنشینیم، متوجه می‌شویم که او با نفی ترس و اصالت دادن به استقلال و تمامیت ارضی و تکیه به آنچه داریم، و باید حفظ کنیم، در واقع به هنگام مواجهه با خطری مانند تهاجم و اشغال نظامی کشور، خود را نباخته و با تکیه بر عقل سلیم بهترین پیشنهاد ممکن را می‌دهد. همین کار باعث به حرکت درآوردن نیروهای مردمی و ملی و شکست اولتیماتوم روس شد.

آقای دکتر حسن روحانی نایب رئیس مجلس شورای اسلامی درباره نیاز جامعه به امثال مدرس اظهار داشت:

ما امروز نیاز داریم به تفکر مدرس. مدرس راجع به مالیات بحث می‌کند در مجلس. ما نیاز داریم. همین بحثی است که بعد از انقلاب ما به آن مبتلا شدیم. مدرس راجع به قضاوت اسلامی عرفی بحث می‌کند که ما نیاز به آن داریم. مدرس راجع به تجدیدنظر بحث می‌کند که ما بعد از انقلاب به همین بحث نیاز داریم. مدرس راجع به اینکه ما باید علوم خارجی را ترجمه کنیم به وزیر معارف می‌گوید آقا بروید دارالترجمه درست کنید. از تمام علوم، ما استفاده کنیم و تبدیل بشود به فارسی و همه استفاده کنند. مدرس، عالمی نیست که بگوید ما از تجربه و علوم دیگران استفاده نکنیم. مدرس شخصیتی است که می‌گوید آقا متخصص را بروید استخدام کنید از خارج بردارید بیاورید، منتها زیر نظر شما باشد و نه حاکم بر شما باشد. مدرس به مردم مقام داد، جایگاهی که مردم داشتند به آنها معرفی کرد. کسی که آمد در مجلس گفت همه ما باید نوکر مردم باشیم، مدرس بود. مدرس بود که گفت شاه، حجت‌الاسلام، وزیر، وکیل، همه ما نوکر این مردم هستیم و من هم نوکرم. یک آقای در مجلس به نام سردار معظم بلند شد داد زد، گفت: آقای مدرس! چرا می‌گویی نوکر؟ همه که نوکر نیستیم! گفت من به زبان خودم حرف می‌زنم، چیزی که من می‌فهمم انبیاء هم نوکر خلق بودند، انبیاء هم آمدند تا نوکری خلق نکنند، خدمت به مردم بکنند، وظیفه انبیاء خدمت به مردم بود. خیلی مهم است.

مدرس می‌آید آن شخصیت واقعی را به مردم برمی‌گرداند، آن شخصیتی که در دوران استبداد و استعمار خرد کرده بودند. مدرس می‌آید مجلس را به عنوان پایگاه مردم، به عنوان جایگاهی که نمایندگان مردم حضور دارند، به عنوان مرکز محکمی برای مبارزه و سازندگی قرار می‌دهد. بنابراین، خدمات مدرس بسیار ارزشمندی است. زندگی مدرس، فرمایشات مدرس، نکاتی که مدرس بر آن تأکید کرد، دیروز جامعه ما را بهره‌مند کرد. امروز هم ما از این نکات باید بهره‌برداری کنیم و استفاده کنیم؛ چه نمایندگان در مجلس، چه هیأت وزیران، چه دستگاه قضایی، چه مردم، چه محققین و چه آنهایی که علاقه‌مند هستند به این شخصیت

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۲۰۵۳۷/زندگانی-سیاسیون-خاطرات>